

El jaciment dels voltants de la Torre Bargallona: un assentament d'època tardoantiga a Cambrils (Baix Camp)

MONTSE COROMINAS VIDAL, FRANCESC X. FLORENSA PUCHOL (ATICS, SL)

INTRODUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DE LA INTERVENCIÓ

El jaciment dels Voltants de la Torre Bargallona es troba situat a tocar de l'antiga carretera N-240 al seu pas pel terme municipal de Cambrils, a la partida de Vilagrassa (actualment, A-7). La intervenció a la zona fou motivada per la construcció de la nova autovia A-34 que afectava àmpliament el traçat de la carretera nacional, en una zona catalogada com a àrea d'expectativa arqueològica per part del Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Cal dir que aquesta àrea d'expectativa arqueològica estava catalogada amb el nom de Mas d'en Bosch. Un cop corroborada la diferència de partides i de jaciments, es va creure convenient canviar el nom de la intervenció ja que es tracta de dues àrees diferents, tant pel tipus de restes documentades com per la seva distància geogràfica. Així doncs, l'àrea de què parlem fou denominada Voltants de la Torre Bargallona, perquè es troba propera a la torre Bargallona, situada en un dels extrems de la zona a intervenir. La intervenció fou dirigida per Montse Corominas i executada per l'empresa ATICS, SL.

CONTEXT HISTÒRIC DE LA ZONA

El terme de Cambrils (Baix Camp) és prou conegut per la densitat i qualitat de jaciments arqueològics. Trobem des de trams de la Via Augusta, que enllaçava els Pirineus fins a Cadis tot vorejant la costa mediterrània, vil·les romanes de diferents entitats i cronologies o jaciments de cronologies més antigues com el de Vilagrassa (neolític antic).

Dins el context geogràfic en què s'insereix la intervenció trobem alguns nuclis d'hàbitat que semblen tenir relació amb el dels Voltants de la Torre Bargallona.

En primer lloc trobem el jaciment de Mas d'en Bosch situat aproximadament a 700 metres de la nostra intervenció. Es tracta d'una àrea arqueològica, coneguda per notícies sobre prospeccions, en la qual es documentà un tram de via romana i restes de

material ceràmic d'època altimperial.¹ Just a l'altra banda de la carretera de Vilafortuny es localitza el jaciment dels Tallats (avui destruït), que fou prospectat i descobert als anys quaranta i que tenia una inhumació en sarcòfag, fragments de dolis i material ceràmic divers d'època romana. També a prop de la nostra intervenció, a l'oest del pas de l'autopista, es localitzà una sitja d'època neolítica, excavada per M. Adserias i E. Ramon a finals dels anys vuitanta. Ja de cronologies més avançades, trobem la torre del Mas d'en Bisbe i la mateixa Torre Bargallona, que segons l'Inventari del Patrimoni arquitectònic i Arqueològic de Cambrils, elaborat per l'empresa COTA 64, se situen cronològicament al segle XVI.

Finalment cal parlar de la vil·la dels Voltants de la Torre Bargallona. Aquest nucli d'hàbitat fou localitzat a 200 metres escassos de la nostra intervenció, durant unes tasques de prospecció prèvies al canvi dels suports de l'enllumenat de la zona. Es tracta de la localització de restes de material ceràmic en superfície abundants, així com la documentació d'algunes estructures d'habitació. Pels materials recuperats durant aquesta intervenció cronològicament l'amortització de les estructures se situa al segle IV dC.

SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ

L'àrea intervinguda consta d'aproximadament 12.300 m² i fou prospectada per tècnics arqueòlegs de l'empresa ATICS, SL, a principis de l'any 2006.² En aquell moment es van fer un seguit de rases de sondeig que donaren com a resultat la localització d'algunes sitges i material ceràmic divers. Al mes d'abril del mateix any es procedí a rebaijar sistemàticament el terreny afectat per les obres i es dividí en tres camps diferenciats, separats per un camí d'ús agrari. El rebaix de la capa superficial oscil·lava entre els 0,50 i els 1,50 metres, depenent del pendent del terreny natural, i el va fer una màquina giratòria amb pala de neteja. Totes les estructures que es localitzaren estaven situades al terreny natural, sense poder documentar en cap cas nivells d'ús d'època antiga en els estrats superficials. La zona es dividí en tres camps diferents prenent com a eixos separadors dos camins agraris existents.

1. ADSERIAS, M.; MASSÓ, J.; PALLEJÀ, LL. *Carta arqueològica. Baix Camp*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1993, p. 92.

2. L'arqueòloga Laura Suau Lleal fou la directora dels treballs previs de prospecció i sondeig entre els dies 16 i 22 de gener de 2006.

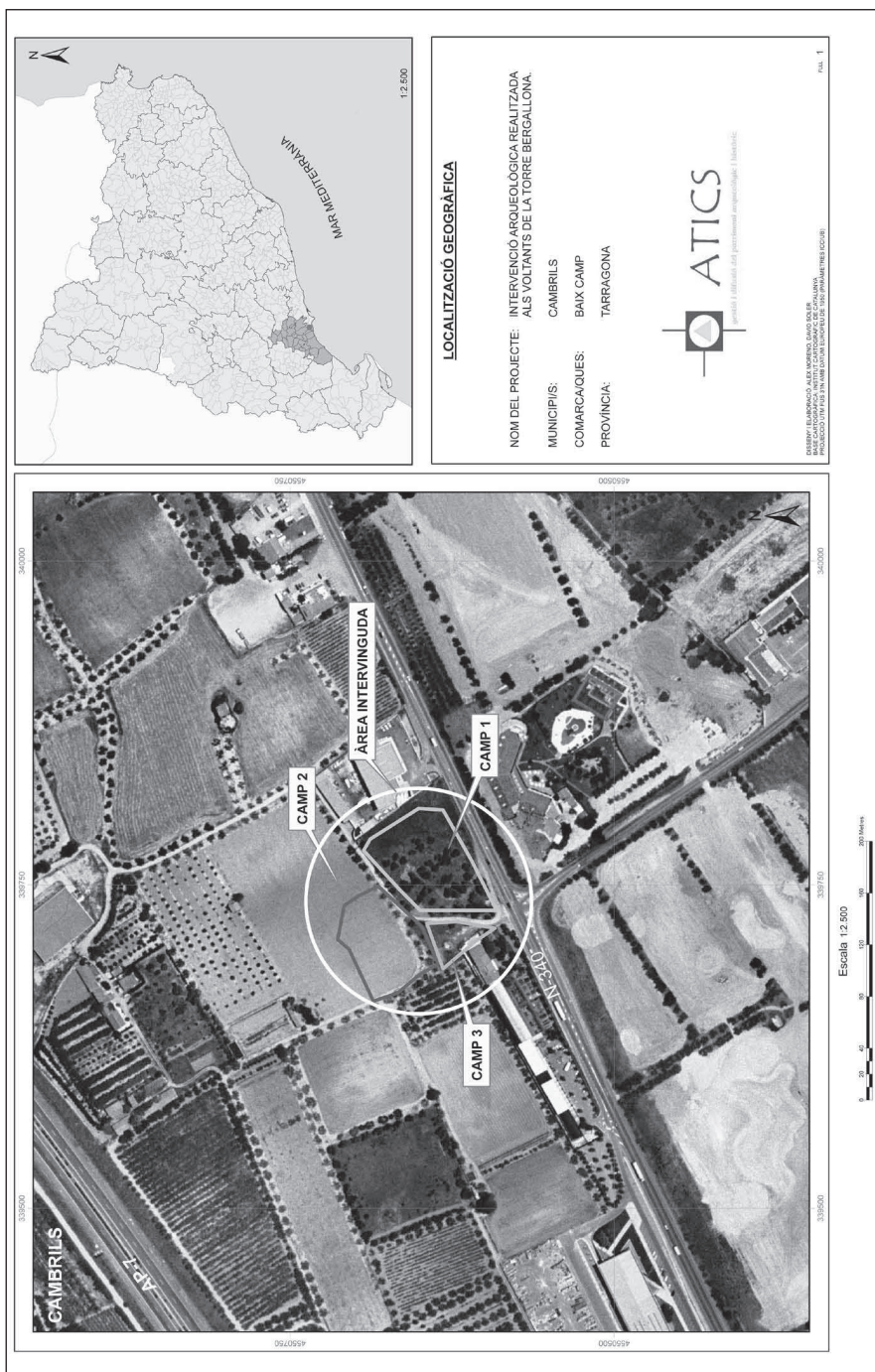

Figura 1. Situació de la intervenció respecte de l'antiga carretera i la Torre Bargallona

DESCRIPCIÓ DEL JACIMENT

Estructures

Així doncs, en funció dels camps diferenciats es localitzaren: al camp 1, un total de 30 retalls; al camp 2, un total de 64, i al camp 3, un total de 94. També s'hi comptabilitzen un total de 5 inhumacions repartides en diferents retalls. La dispersió de les estructures no sembla respondre a cap criteri concret; es documenta, però, una major concentració de retalls al camp 3, el sector més occidental de la intervenció i més proper a la localització de la Torre Bargallona.

Del total de 188 retalls en el conjunt de la intervenció, trobem, quant a cronologia i funció:

- 22 retalls interpretats com a nuclis d'extracció d'àrids d'amortització tarδοantiga
- 10 retalls circulars de gran diàmetre amortitzats en època tarδοantiga
- 82 retalls piriformes interpretats com a nuclis d'emmagatzematge amortitzats en època tarδοantiga
- 29 retalls interpretats com a nuclis d'extracció d'aigua. Amortitzats també en època tarδοantiga
- 5 nuclis rubefactats amortitzats en època tarδοantiga
- 5 inhumacions (7 individus) de cronologia indeterminada
- 1 inhumació (neonat) d'època tarδοantiga
- 3 nuclis d'extracció d'aigua de cronologia moderna
- 1 nucli de rubefacció de cronologia moderna
- 34 retalls indeterminats. Malgrat tot, sembla que es tracti de nuclis d'extracció d'àrids.

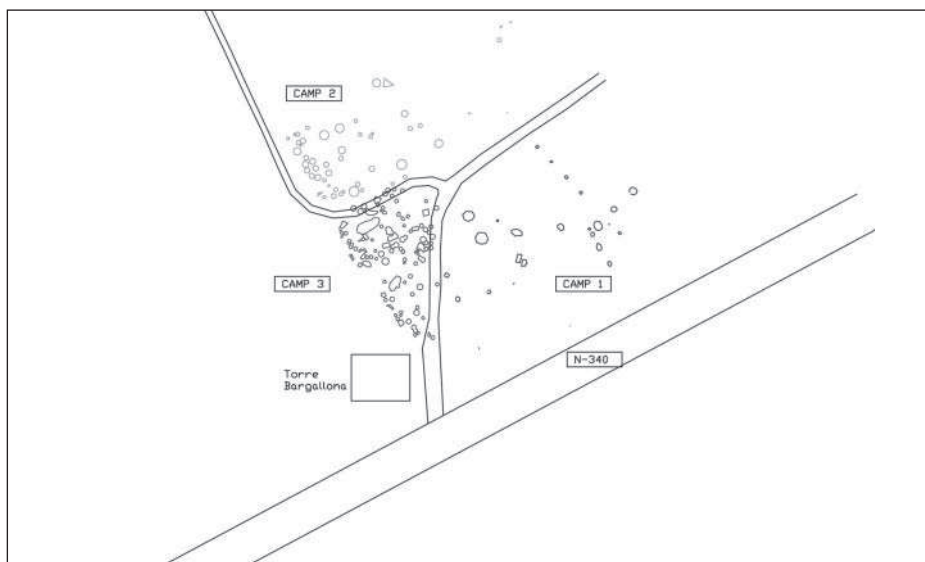

Figura 2. Planta general de la intervenció

Nuclis d'extracció d'àrids

Els nuclis d'extracció d'àrids s'identifiquen per la seva forma irregular i perquè no presenten cap morfologia que permeti assegurar un ordre a l'hora de ser excavats, així com tampoc cap base regular preparada per a l'emmagatzematge d'aliments. Confirmaria aquesta interpretació el subsòl on estan practicades les estructures, ja que presenten abundants vetes de formació argilosa, nivells de graves i alguns nivells de sorres. Per la gran varietat tipològica dels materials potencialment extraïbles, s'interpreten com a nuclis d'abastiment per a la construcció, ja que són els materials bàsics per a l'elaboració de ceràmica, morter de calç, etc.

Grans retalls

Es tracta de retalls de gran diàmetre, fins a 4,40 metres d'amplada i 1,50 metres de fondària, de base plana i amb poca presència de material ceràmic. Presentaven un sol nivell d'amortització i se'n desconeix la funció.

Estructures d'emmagatzematge

Les estructures d'emmagatzematge localitzades morfològicament són piriformes. Les estructures documentades es caracteritzen pel fet que tenen una boca d'entre 0,60-1,50 m de diàmetre i una profunditat d'entre 0,50 i 1,80 m. Els límits d'aquestes estructures estan perfectament treballats per aconseguir l'efecte desitjat i en alguns casos, es troben rubefactats per aconseguir major impermeabilitat.

També cal assenyalar l'existència de sitges unides per les parets, malgrat que cadascuna té la seva boca, fet que fa pensar que es van planificar com dues estructures independents, però que finalment quedaren unides durant l'execució dels treballs.

Nuclis d'extracció d'aigua

Pel que fa als pous, disposaven d'una boca de 0,70 m de mitjana i una profunditat indefinida, ja que per motius de seguretat de l'obra no es va exhaurir cap pou. En les parets d'aquestes estructures s'identificaren uns orificis fets al terreny natural a mode d'escala per facilitar la construcció i l'entrada al pou sempre que fos necessari. Totes les restes que responen a aquesta tipologia, han estat excavades fins a un màxim de 2,30 m a causa de la perillositat dels treballs.

Nuclis rubefactats

Són retalls en els quals s'han localitzat els límits rubefactats i la seva profunditat oscil·la entre els 0,40 i els 0,60 m. Aquestes estructures s'interpreten com a estructures de combustió. Malgrat tot, no ha estat possible identificar-les com a forns d'ús domèstic o de foneria de metall en cap cas, ja que no s'han localitzat rebutjos de material.

Figura 3. Vista general d'un dels camps

Inhumacions

Es documentaren les inhumacions de 7 individus: 2 femenins, 3 masculins d'entre 12 i 18 anys, un infantil i un neonat.

Quant a la seva distribució, trobem:

3 individus masculins d'entre 12 i 18 anys en una fossa feta expressament per al seu enterrament.

1 individu neonat inhumat en una àmfora oriental tipus Late Roman Amphora 4.

2 individus femenins inhumats tot aprofitant un retall circular

1 enterrament infantil també en fossa feta per a la seva inhumació

Malgrat la investigació antropològica de les restes, no es disposa d'informació suficient per establir el moment cronològic d'aquests enterraments, però es creu que devien estar en relació amb l'abandó de les estructures contigües.

Pel que fa als retalls indeterminats, tot i no poder establir amb seguretat la seva funció exacta, podríem dir, a partir de la seva morfologia, que es tracta de nuclis d'extracció d'àrids, però sense poder-ne establir una cronologia fiable.

Pel que fa a la cronologia dels retalls, cal remarcar, per una banda, l'escassetat de materials significatius i, de l'altra, el seu caràcter orientatiu, ja que tan sols s'identificà un nivell d'amortització. Malgrat tot, la intervenció ha permès establir tres moments

cronològics en els quals s'ubiquen les restes. S'estableix l'amortització de gairebé la totalitat de les estructures entre els segles v-vii dC, una segona fase baixmedieval entre els segles XIII-XIV (amb una possible fase anterior altmedieval) i tan sols en 4 dels retalls documentats es perfilen plenament d'època moderna (s. XVIII).

Quant a l'estratigrafia, tan sols es documenta un sol nivell d'amortització de les estructures, i en molts casos els elements ceràmics per establir-ne la cronologia són escadussers o bé inexistents. Els materials recuperats majoritàriament apunten a un horitzó cronològic emmarcat entre els segles v i vii dC.

MATERIALS

Els materials ceràmics recuperats durant la intervenció arqueològica al jaciment anomenat Voltants de la Torre Bargallona ens parlen de tres fases cronològiques diferenciades, una primera lligada a l'antiguitat tardana; la següent que correspon al període baixmedieval, segles XIII-XIV (amb una possible subfase altmedieval de la qual tenim alguns indicis), i l'última, a l'època moderna.

Per una banda, tenim el material arqueològic que amortitza diverses estructures lligades a la part industrial i d'emmagatzematge d'un assentament rural, datat en l'antiguitat tardana, del qual s'intueix la situació, tal i com s'ha explicat anteriorment.

El període baixmedieval queda representat per un seguit de retalls amortitzats amb material visigòtic, però amb la presència de ceràmica fina en morat i verd i peces vidrades en verd o melat representatives dels segles XIII i XIV. Hem trobat 11 estructures (19.02-C2- sitja; 38.02-C2- sitja; 49.02-C2- sitja; 52.02-C2- sitja; 19A.02-C3- pou; 62.02-C3- retall; 43.02-C3- sitja; 45.02-C3- sitja; 71.02-C3- possible forn; 89.02-C3- pou; 90.02-C3- sitja) amb el farciment baixmedieval; aquestes són més presents a mesura que ens apropem a la torre Bargallona. Tanmateix hi ha un seguit de 7 estructures (9.02-C1- retall d'extracció d'àrids; 42.02-C3- sitja; 42A.02-C3- sitja; 46.02-C3- sitja; 47.02-C3- sitja; 24.02-C3- sitja; 25.02-C3- sitja) farcides principalment amb material d'època visigòtica, però amb la presència de ceràmica comuna reduïda d'època altmedieval (datació laxa, a falta d'un estudi més detallat de les restes materials d'aquest conjunt de retalls). Aquest conjunt d'estructures també és més nombrós a mesura que ens apropem a la zona de la torre Bargallona. Amb la presència d'aquestes estructures datades amb anterioritat a la construcció de la torre, segle XVI, no es desprèn, per ara, que la datació de la torre s'hagi de revisar, però sí que ens parla clarament de la pervivència del jaciment des de l'antiguitat tardana fins, com veurem més endavant, al segle XVIII.

Per últim, hem recuperat el material arqueològic que amortitza una sèrie d'estructures (tres pous 1.02-C3; 2.02-C3; 4.02-C3 i un possible forn de calç 72.02-C3) al voltant del segle XVIII. Aquestes restes se situen molt a prop de la torre Bargallona, datada en el segle XVI, i han de relacionar-se amb la continuïtat d'aquesta estructura.

L'estudi que presentem en aquest article té a veure amb els materials ceràmics recuperats en les sitges, retalls, pous, tombes i altres estructures relacionades amb la fase de l'antiguitat tardana del jaciment. Es tracta, doncs, d'estrats d'abocador que amortitzen les sitges, els retalls, els pous i els forns; per tant, ens situa aproximadament en el moment d'abandonament de les estructures. Només en el cas de l'enterrament infantil, dipositat dins una àmfora, es pot arribar a datar aproximadament l'estructura.

Com en d'altres jaciments similars i amb la mateixa cronologia³ la quantitat de material ceràmic exhumat és petit respecte de la gran quantitat d'estructures documentades. Malgrat aquesta manca de material en els estrats d'amortització de les diverses estructures, tenim alguns conjunts ceràmics que han estat clau a l'hora de poder donar cronologies a moltes de les estructures excavades.

Així doncs, l'horitzó cronològic que se'ns presenta per al període de l'antiguitat tardana del jaciment s'inicia en el segle v i acaba a l'inici del segle vii.

Malgrat que no és un element a tenir en compte a l'hora de datar el jaciment, els diversos estrats considerats superficials han aportat una gran quantitat de ceràmica, assimilable al període del qual fem referència en aquest article. Cal destacar la presència d'una sèrie de formes, tant de ceràmiques fines, terra sigil·lada africana D formes Hayes 61, 91A, 91C i 104, com de recipients amfòrics, Keay 35A, 35B, 55, 56 i 62, que tornarem a trobar ja en els farciments de les estructures documentades en aquesta fase. La proporció d'aquestes formes d'àmfora africana (80,5%) respecte a d'altres com l'àmfora tarraconesa (11,86%) o la bètica (7,62%) és clarament superior i es reproduïx en els estrats de farciment de les estructures tardanes, d'una manera més o menys equiparable.

A la vegada, en els estrats superficials, ens apareixen un seguit de materials rodats, de caire residual, que ens parlen d'una possible fase ocupacional, d'ampli ventall cronològic, anterior a l'associada a aquest estudi, com ara: campaniana A, terra sigil·lada itàlica (forma Goudineau 40), terra sigil·lada sud-gàl·lica, terra sigil·lada hispànica (forma Draggendorff 37), terra sigil·lada africana A (forma Hayes 17) i una vora en DS paleocristiana de la forma Rigoir 6.

Una altra font de material tardoantic són els retalls d'èpoques posteriors, alt i baixmedievals, on apareixen una gran quantitat de material tardà, com ara: un fragment de fons d'un plat en terra sigil·lada africana D, possible forma Hayes 104A, decorat amb un xai o cabra dins l'estil Eii, datat de manera laxa en el segle vi; una vora d'àmfora oriental forma LRA 3, datada entre finals del segle v i el segle vi, i una vora de morter (assimilable a la forma M/CA/16 segons la classificació de J.M. Macias, 1999) en ceràmica comuna datada entorn del 475-550 dC, totes dins la sitja baixmedieval 43.02-C3, datada entre els segles XIII-XIV. Aquests tipus ceràmics i alguns altres, tot i que descontextualitzats, es repeteixen dins els farciments de les estructures alt i baixmedievals.

Entre la vaixel·la fina, recuperada en contextos estratigràfics fiables, cal destacar les formes següents:

La forma en terra sigil·lada africana D Hayes 61 és una de les formes de plat més conegudes a les nostres contrades amb una datació segura dins del segle v. En tenim dos exemples en l'excavació, en un estrat superficial i dins el farciment d'una sitja dataada en el segle vii (27.01-C1); però l'aparició d'aquesta forma ens fa pensar en l'evolució del jaciment i de la pervivència d'aquest fins a l'amortització de les estructures ara documentades. Tot i que no s'ha pogut determinar la variant de la forma 61 (A/B, B o C segons la classificació de M. Bonifay, 2004) aquesta forma apareix en contextos ceràmics del segle v a Tarragona (Aquilué, 1989) i del segle vi, de forma residual.

³ BARRASSETAS, E. (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica del jaciment de la Solana (Cubelles, Garraf)*. Inèdit. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.

La forma en terra sigil·lada africana D Hayes 91A és una de les formes més típiques en els jaciments amb contextos ceràmics tardans, es tracta d'un bol amb visera. Les formes A i B sembla que es testimonien des de finals del segle IV i durant tot el segle V. La forma A d'aquest tipus ceràmic ha estat datat en la primera meitat del segle V (Bonifay, 2004). En el jaciment de la Solana s'han documentat fragments d'aquesta forma amb les variants A, B i C en un context estratigràfic del segle VI (Barrassetas, Jarrega, 2007). En el jaciment han aparegut un total de dues vores, una en un estrat superficial i l'altra dins el farciment d'una sitja datada en el segle VII (27.01-C1).

La forma Hayes 91C en terra sigil·lada africana D representa l'evolució de les subformes A i B d'aquest bol. En aquest cas la datació proposada és de mitjan segle VI (Bonifay, 2004). En el jaciment hem trobat un total de dues vores, les dues són el fòssil director per a la datació de dues sitges (12.01-C1 i 19.01-C1). A més de trobar aquesta forma amb Africana D, també la trobem en dues vores de bol/morter en ceràmica comuna oxidada, probablement d'origen africà (sitja 20.01-C1).

La forma Hayes 97 en terra sigil·lada africana D queda representada per un sol fragment de vora d'aquest tipus de bol. La cronologia proposada per Hayes (1972) entre el 490 i el 550, ens dona la cronologia sobre la sitja on va ser trobada (28.01-C1).

De la forma Hayes 104 en terra sigil·lada africana D només tenim un fragment de base decorat amb un xai o cabra dins l'estil Eii emprat per Hayes. La datació d'aquests plats és de mitjan segle VI, tot i trobar-se en contextos de finals del segle VI i inicis del VII, en aquest cas el fragment va aparèixer dins el farciment d'una sitja medieval (43.01-C1).

De la forma Hayes 105 en terra sigil·lada africana D es varen localitzar dues vores d'aquest plat en el mateix farciment d'una sitja (51A.01-C3), sense poder definir bé a quina variant pertanyien. Aquestes peces tenen una cronologia entre finals del segle VI i el segle VII (Bonifay, 2004). Al jaciment de la Solana també se'n pogueren testimoniar un parell de fragments als quals s'assignà una datació d'entre finals del segle VI i inicis del VII (Barrassetas, Jarrega, 2007). La datació que proposem per a la sitja és la mateixa que en el jaciment de la Solana, finals segle del VI i inicis del VII.

En la forma en terra sigil·lada africana D Hayes 108 s'ha documentat únicament un fragment de vora d'aquesta forma tardana dins el farciment d'una sitja (27.01-C1), acompanyada de tot un seguit de material que es podria identificar com a residual, datat en el segle V-VI, com ara les formes Hayes 61, 91A i una vora d'àmfora Keay 55. La datació de la forma Hayes 108 és de ple segle VII (Bonifay, 2004). En aquest cas tenim dubtes sobre l'atribució formal de la peça, ja que com molt bé diu M. Bonifay, és difícil de distingir de les variants més antigues, com la Hayes 98, a la qual s'uneix com a antecedent (Bonifay, 2004).

De la forma en terra sigil·lada africana D Hayes 109 només se n'ha pogut documentar una vora dins el farciment d'una sitja (86.01-C3), acompanyada d'una vora d'àmfora africana Keay 56B que es podria identificar com a residual, ja que es data entre finals del segle V i mitjan segle VI. La datació per a la forma Hayes 109 és de finals del segle VI i fins a mitjan segle VII (Bonifay, 2004).

D'entre el material amfòric recuperat cal destacar un seguit de formes tardanes produïdes al nord d'Àfrica, una àmfora bètica i les de procedència oriental.

Els grans contenidors cilíndrics, produïts al nord d'Àfrica per transportar oli —tot i que es creu que no només servien per transportar aquest preuat producte, sinó que podien servir per transportar altres tipus de productes com ara salaons—, són majoria

en el jaciment. L'àmfora africana Keay 35 s'hi troba testimoniada, datada en el segle v (Bonifay, 2004). D'aquest exemplar en tenim un fragment en una sitja (22.01-C1), i és el fòssil director per a la datació d'aquesta estructura.

Un fragment de vora de la forma Keay 55 apareix en el farciment d'una sitja (27.01-C1). La cronologia d'aquesta forma abraça des de finals del segle v fins a mitjan segle vi, i es troba associada a la forma Keay 62 en molts contextos estratigràfics.

També ha estat localitzat un fragment de vora d'àmfora nord-africana del tipus Keay 56B dins el farciment d'una sitja (86.01-C3). La cronologia per a aquest tipus amfòric és de finals del segle v a mitjan segle vi (Bonifay, 2004).

El contenidor amfòric nord-africà forma Keay 62, variant E o F, fou localitzat en una sitja (19.01-C3) i és el que marca la cronologia d'aquesta estructura. Aquest gran contenidor, del qual es coneixen un bon nombre de variants, té una cronologia entre finals del segle vi i inicis del segle vii (Bonifay, 2004). Originària de Tunísia (Byzacena) tenia una capacitat d'uns 62 litres encara que no se sap quin tipus de producte contenia.

L'únic fragment identificable d'àmfora bètica tardana és una vora de la forma Keay 13A que es troba a partir del segle iv i en contextos arqueològics tardans del segle v. Fou identificat dins el farciment d'una estructura (73.01-C3).

Les àmfores orientals queden representades per dues formes prou conegudes, l'LRA 2, l'LRA 3 i l'LRA 4. L'anomenada Late Roman Amphora 2 queda testimoniada en el farciment de dues sitges (23.01-C1 i 36.01-C3), en ambdós casos és el material que data l'estructura. Els fragments trobats en aquestes dues estructures semblen correspondre a les produccions d'aquest tipus amfòric de mitjan segle vi a inicis del segle vii.

Tenim un únic fragment de vora de la forma Late Roman Amphora 3; tot i que es troba descontextualitzat dins una sitja medieval (43.01-C3), aquest tipus d'àmfora es troba en contextos arqueològics des del segle v a finals del segle vi.

Per últim, tenim una interessant tomba d'un neonat, on part d'una Late Roman Amphora 4 serveix de precari contenidor per al sebollit. La data proposada per a aquest tipus amfòric és entre el 400 i el 650. Sembla clar que aquests tipus amfòrics arribats de la Mediterrània oriental tenen el seu moment àlgid durant tot el segle vi, i en alguns casos arriben fins als inicis del segle vii, com també es pot comprovar en el jaciment de la Solana (Barrassetas, Jarrega, 2007).

D'entre la gran quantitat de ceràmica de taula i cuina cal destacar algunes formes que han estat localitzades durant la intervenció arqueològica. Dins l'estructura 52.01-C2 tenim la presència d'un morter (forma M/Ca/2 segons la classificació de Macias, 1999) datat entre el 400-475/500, però que es localitza també en contextos dels segles vi i vii. De l'estructura 62.01-C2 cal destacar una vora d'olla ansada (forma Oc/Gre,Gox/47 segons la classificació de Macias, 1999) que té una cronologia d'entre el 550-575/600 i que es troba en contextos arqueològics des del segle vi al vii. En una altra estructura (43.01-C3) també trobem una vora de morter amb ceràmica africana (forma M/CA/16 segons la classificació de Macias, 1999) que té una cronologia d'entre el 475 i el 550.

Així doncs, a tall de resum, podem afirmar que la major part del material recuperat en les sitges i retalls de la fase tardoromana correspon, com s'ha dit abans, a l'espai temporal entre finals del segle v i mitjan segle vii, per tal com el material del segle vi és la base de quasi tots els farciments de les estructures documentades durant la intervenció.

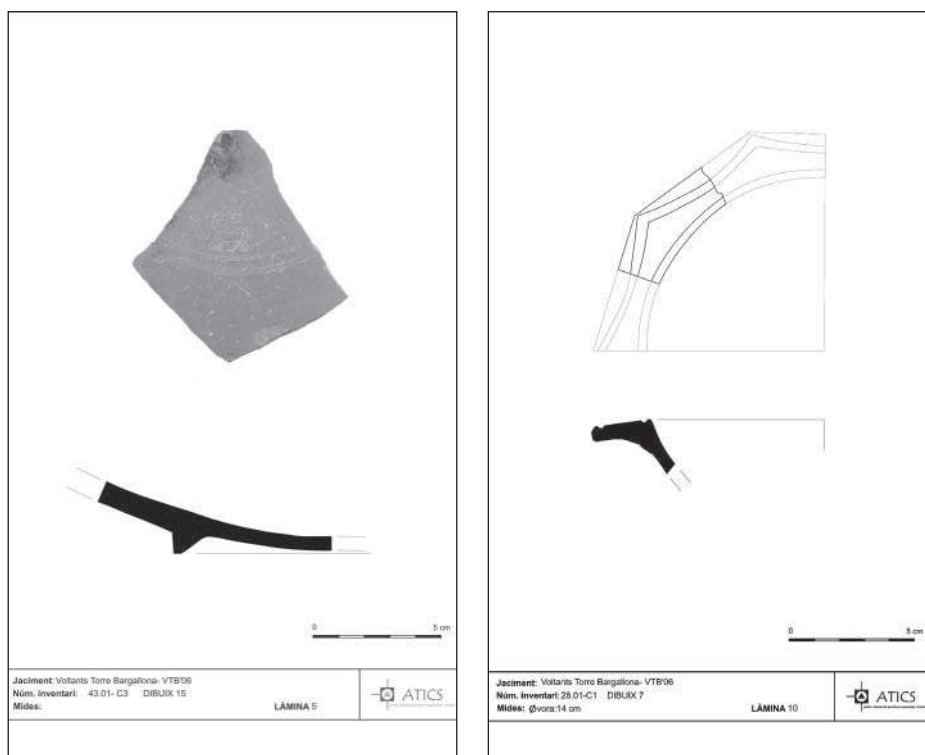

Figura 4 . Dibuixos ceràmics pertanyents a una vora de terra sigil·lada africana D tipus Hayes 104 decorada amb un xai i una vora de Hayes 97

Pel que fa a paral·lels arqueològics, trobem un jaciment de característiques similars. Es tracta del jaciment de la Solana (Cubelles, Garraf) en el qual es pogué documentar el que s'interpretà com un centre de tractament del metall en totes les seves fases (foneria i forja), una àrea d'hàbitat temporal, un centre d'emmagatzematge d'aliments i una àrea d'enterraments. Pel que fa a la cronologia del conjunt es fixà entorn de finals del segle V dC i inicis del VII dC segons la ceràmica d'importació localitzada, com ara fragments d'àmfora Keay 61 i 62 i sigil·lada africana D.⁴

Tal i com passa també als Voltants de la Torre Bargallona es demostra la pervivència de les importacions africanes i del sud de la península durant el segle VII dC.

4. BARRASSETAS, E. (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica del jaciment de la Solana (Cubelles, Garraf)*. Inèdit. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.

CONCLUSIONS

La intervenció dels Voltants de la Torre Bargallona ha permès localitzar prop de 82 estructures d'emmagatzematge que confirmen l'existència d'una àrea de conservació d'excedents.

En aquest sentit, s'han pogut identificar diferents tipus d'estructures que en alguns casos abracen cronologies properes al segle XVIII.

D'un total de 189 estructures exhumades, 143 s'han identificat com a estructures amortitzades entre els segles V i VII dC; 7 possibles estructures han estat datades en època altmedieval; 11 estructures de la fase baixmedieval, entre els segles XIII i XIV, i un total de 10, com a estructures amortitzades en època moderna. Hi ha 18 estructures més a les quals no ha estat possible atorgar una cronologia per manca de materials.

També cal destacar que en les 5 estructures on es localitzaren els esquelets de 7 individus, no presentaven materials ceràmics fiables per a la seva datació. Dos individus adults femenins, tres subadults masculins (12-18 anys), i un infantil i un neonat del gènere dels quals no es tenen dades.

En conclusió, cal remarcar que a partir dels reblliments interiors de cada sitja es pot dir que el moment de l'abandonament de la zona es devia situar entorn del segle VII dC i tan sols en alguns casos es devien reaprofitar algunes de les estructures en època moderna.

Per tal de poder relacionar les restes d'emmagatzematge amb algun nucli d'hàbitat, es prospectà una àrea d'uns 1.000 metres a la rodona, partint del nucli excavat. D'aquesta manera es localitzà, a uns 250 metres a l'oest de la recent intervenció, una zona amb abundant material ceràmic en superfície, tant d'atuell com de construcció, datat al voltant del segle IV.

Amb motiu de la substitució d'algunes torres d'alta tensió en aquesta zona, es féu el seguiment arqueològic de la seva fonamentació, el resultat del qual corrobora l'existència d'un assentament d'època romana que creiem que aniria estretament lligat amb les sitges excavades,⁵ concretant, així, una mica més el paisatge romà de l'Ager *Tarraconensis* a la comarca del Baix Camp.

BIBLIOGRAFIA

- ADSERIAS, M.; RAMÓN, E. (1996) "El jaciment neolític de Vilagrassa, Cambrils (Baix Camp)". *Quaderns d'Estudis i Divulgació*. Cambrils: Ajuntament de Cambrils.
- ADSERIAS, M. (1998) *Evidències del passat. Prehistòria i món antic a Vila-seca*. Vila-seca. (Monografies de Vila-seca; 20)
- AQUILUÉ, X. (1989) "Terra sigillata africana". A: TED'A *Un abocador del segle V dC en el Forum provincial de Tarraco*. Tarragona: p.123-155 (Memòries d'excavació; 2).
- ARRAYÀS, I. (2002) *Morfologia històrica del territorium de Tarraco en època tardo-republicana romana o ibèrica final (ss. III-I aC): cadastres i estructures rurals*. Tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona: Bellaterra (Barcelona).

⁵ Aquest seguiment donà com a resultat una memòria arqueològica lliurada a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura (2006).

- ATLANTE (1981) *Atlante delle forme ceramiche. I. Ceramica fine romana nel bacino mediterraneo (Medio e Tardo Impero)* edició a cura d'A. Carandini. Roma (suplement de l'Enciclopedia dell'Arte Classica ed Orientale).
- BARRASSETAS, E. (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica del jaciment de la Solana (Cubelles, Garraf)*. Barcelona: Servei d'arqueologia de la Generalitat de Catalunya. [Inèdit]
- BARRASSETAS, E.; JARREGA, R. (2007) *La Solana. Memòria de l'excavació arqueològica al jaciment (Cubelles, Garraf)*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. (Excavacions Arqueològiques a Catalunya; 18).
- BONIFAY, M.; CARRE, M.; RIGUIR, Y. (1998) *Fouilles à Marseille. Les mobiliers (Ier-VIe siècles ap. J.-C.)*. Collection études massaliètes, 5. Marsella.
- BONIFAY, M. (2004) "Études sur la céramique romaine tardive d'Afrique". Oxford: BAR International Series 1301.
- CHAVARRÍA I ARNAU, A. (1997) *Els establiments rurals del llevant de la tarraconesa durant l'antiguitat tardana: transformacions arquitectòniques i funcionals*. Memòria de llicenciatura. Dirigida per G. Ripoll. Universitat de Barcelona.
- DD.AA. (1990) *Carta Arqueològica del Baix Camp*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- DD.AA. (1991) *Tarraco. Guia Arqueològica*. Tarragona. (Guies el Mèdol)
- DD.AA. (1999) *Del Romà al Romànic. Història, art i cultura de la tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- HAYES, J.W. (1972) *Late Roman Pottery*. London
- JÁRREGA DOMÍNGUEZ, R. (1998) "La producció amforal romana del Camp de Tarragona. Estat de la qüestió". A: *II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental*. Badalona, p. 430-437.
- KEAY, S.J. (1984) *The Late Amphorae in the Western Mediterranean. A typology and economic study: the Catalan evidence*. 2 vol. Oxford (BAR International Series; 196)
- MALUQUER DE MOTES, J. (1987) "Prehistòria i edat antiga (fins al segle III)". A: *Història de Catalunya*. Vol I. Barcelona.
- MASSÓ, J. (1985) "La Via Augusta al seu pas per la Costa Daurada. Fixació del tram Tàrraco-Tria Càpita". A: *XXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*. Sitges 1984, p. 111-119. Sitges.
- MASSÓ, J. (1990) *El terme de Cambrils a l'antiguitat: una aproximació arqueològica*. Vol. 8. Cambrils: Ajuntament de Cambrils, p. 46.
- REMOLÀ, J. A.; USCATESCU, A. (1998) "El comerç de ánforas orientales en Tarraco (siglos V-VII dC)". A: *2on Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental*. Badalona, p. 553-562.
- ROVIRA, S.; ANGUERA, P.; VENTURA, D. (1982) *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Vol. 7: *Tarragonès, Baix Camp i Alt Camp*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.